

Expedice Neuron 2026

prezentace finalistů

Praha, 21. května 2026

EXPEDICE NEURON

Za počátky lidské modernity do východní Afriky

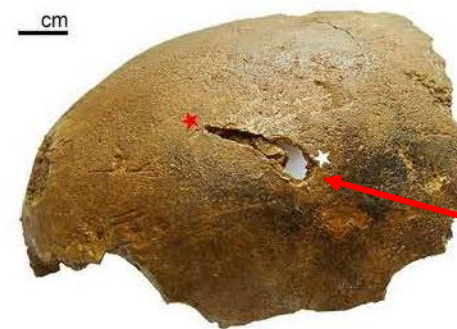
Spektakulární doklady meziskupinového násilí a zabíjení

- Nejstarší doklady organizovaného násilí a masového zabíjení pochází z Afriky.
- Kumulují se do dob klimatických krizí a nedostatku zdrojů a souvisely s bojem o omezené zdroje.

Súdán, před cca 13 000 lety
pohřebiště s masovým
výskytem zranění a násilných
úmrtí

Keňa, před cca 10 000 lety
masakr komunity na břehu
vysychajícího jezera

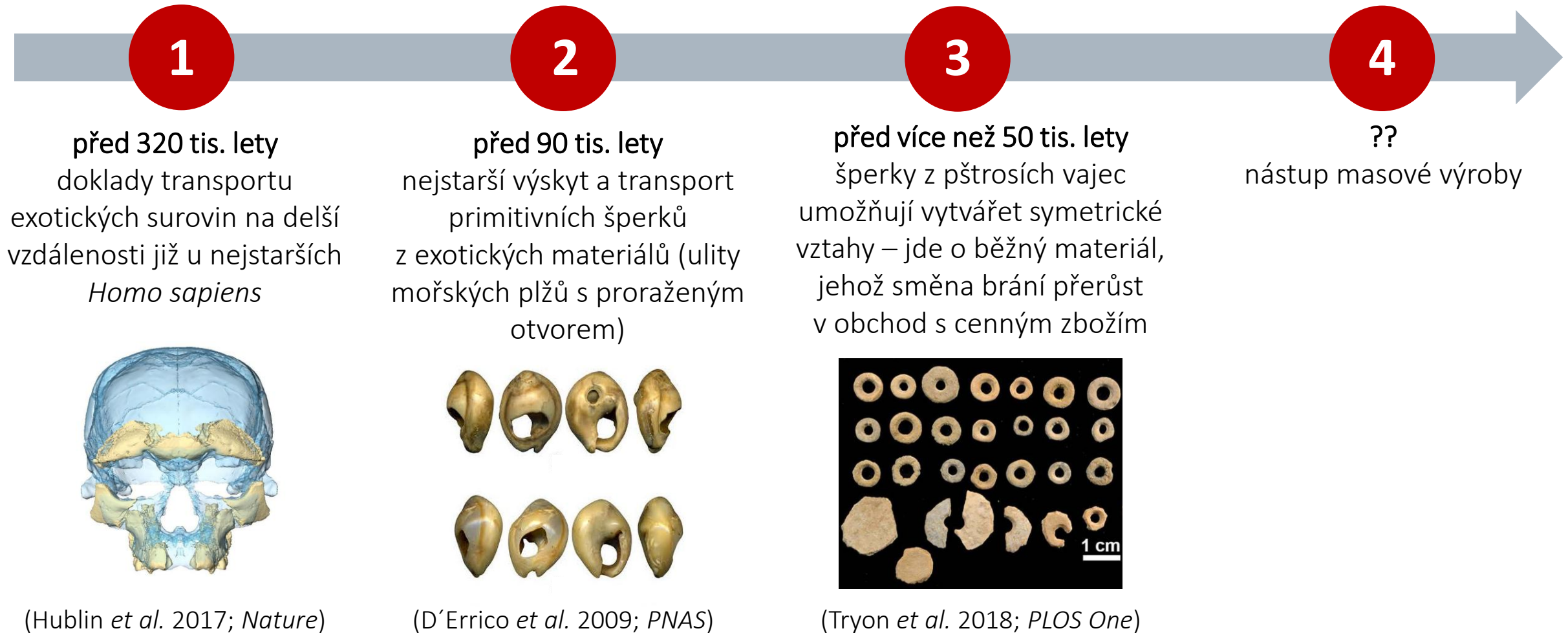
jižní Afrika, před cca 2 000 lety
příchod pastevců a boje o
omezené zdroje

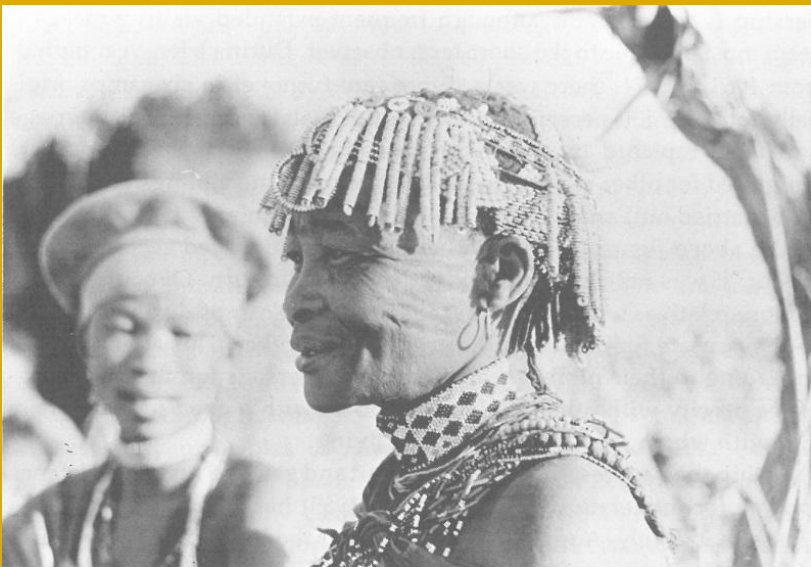

Smrtelný zásah lebky kamenným
projektilem
J. Sahaba, Súdán, konec pleistocénu
(Crevecoeur *et al.* 2021)

Ale konflikt nebyl jediným způsobem
řešení krizí a nedostatku zdrojů!

- Druhým způsobem byly kooperace skupin v rámci rozsáhlých recipročních sítí.
- Ty jsou jedním z definičních znaků moderního lidského chování.
- *Homo sapiens sapiens* se jimi odlišil od ostatních druhů člověka.
- 4 evoluční milníky:

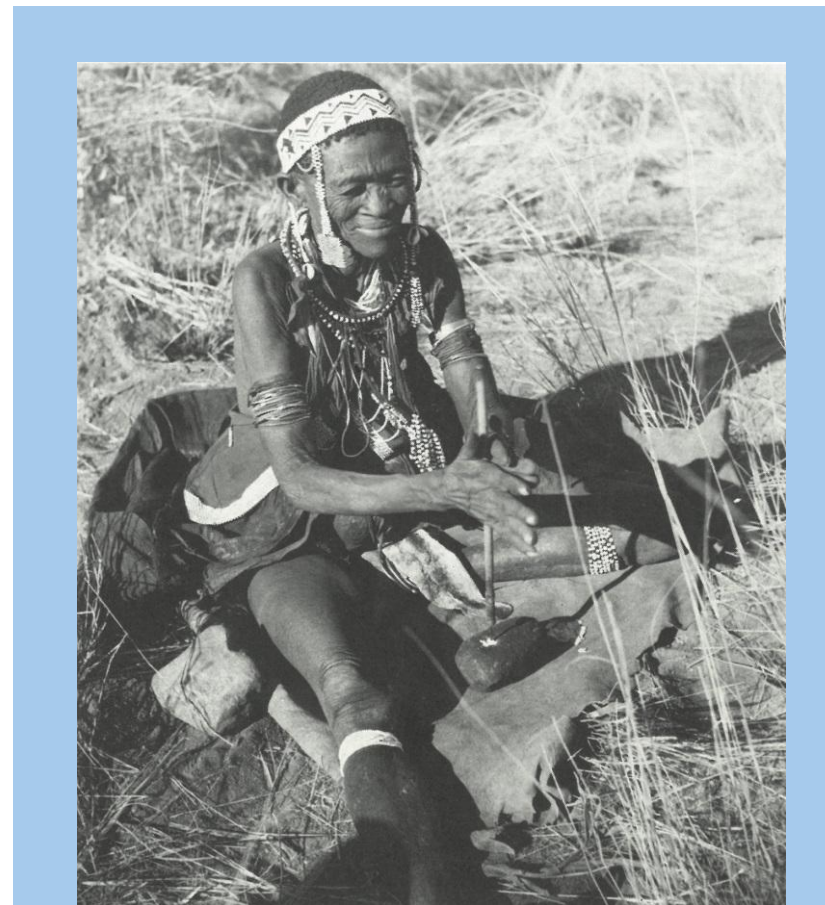
(Polly Wiessner 1983; foto Richard B. Lee)

- Sociálním sítím rozumíme hlavně díky etnografickému výzkumu kalaharských Sanů.

Co demonstruje tato žena svými šperky z pštrosích vajec?

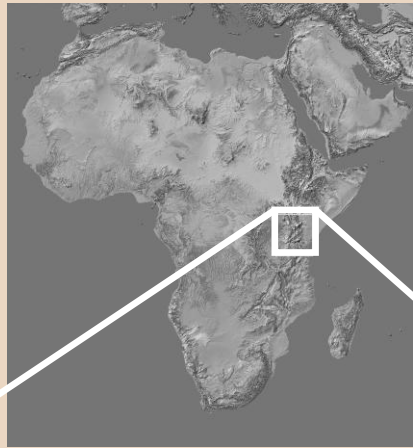
„Umím vyrábět šperky a obdarovávám jimi jiné, mám fungující sociální sítě a mnoho směnných partnerů mimo svou skupinu. Až nastane krize, mohu k nim se svou rodinou přijít a využívat jejich teritoria.“

- Tyto sítě mají koreláty v archeologickém záznamu již před více než 50 tisíci lety.
- Etnografie však zná jen individuální výrobu v malém měřítku.
- Nástup masové produkce šperků představuje 4. milník v evoluci sociálních sítí, který je ale nejméně známý.
- Právě na tento milník se zaměřuje naše expedice.

(Lorna Marshall 1976)

OLKENA

ENKAPUNE YA MUTO

OLORGESAILIE

OLKENA

OLDUVAI

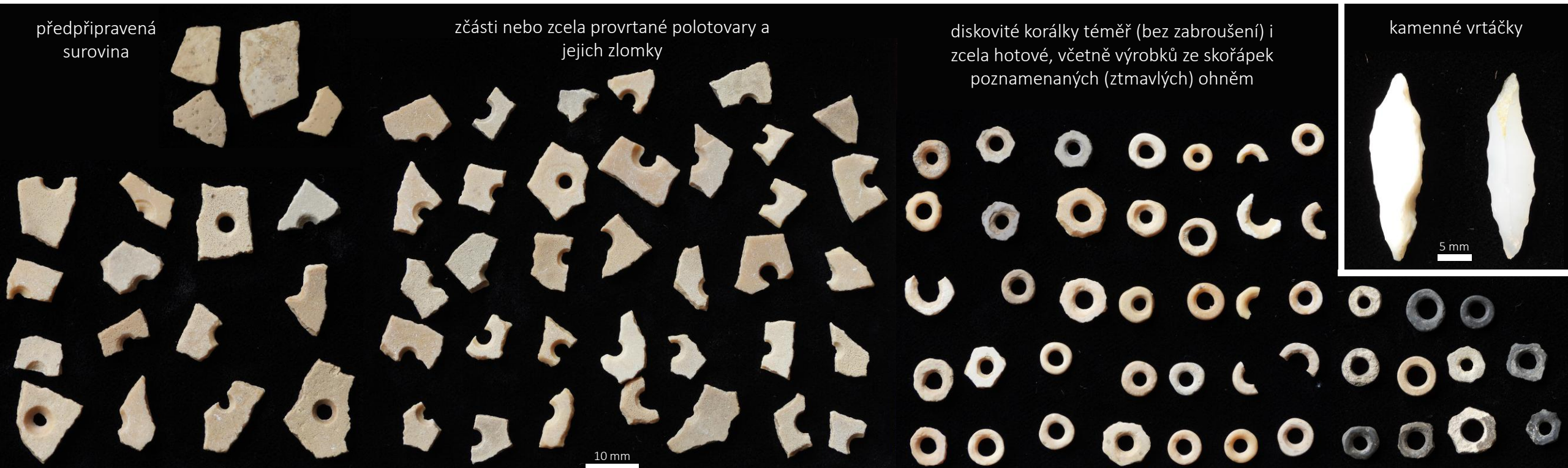
KISESE

- nálezy nejstarších homininů
- nejstarší doklady transportu surovin na velké vzdálenosti (320 tis. let)
- nejstarší nálezy korálků z pštrosích vajec (více než 50 tis. let)

- Nejstarší doklad masové produkce šperků z pštrosích vajec v Africe
- Užívána před 12–13 tis. lety, v době největší klimatické krize v Africe po ústupu doby ledové (tzv. mladší dryas)
- Zdejší produkce nemá v etnografii obdoby a vrhá nové světlo na dávnou civilizaci afrických lovců-sběračů
- Objevena v r. 1999
- Zběžně prozkoumána v letech 1999–2007 a jen nedostatečně publikována (Barthelme *et al.* 2003; 2009)

— OLKENA

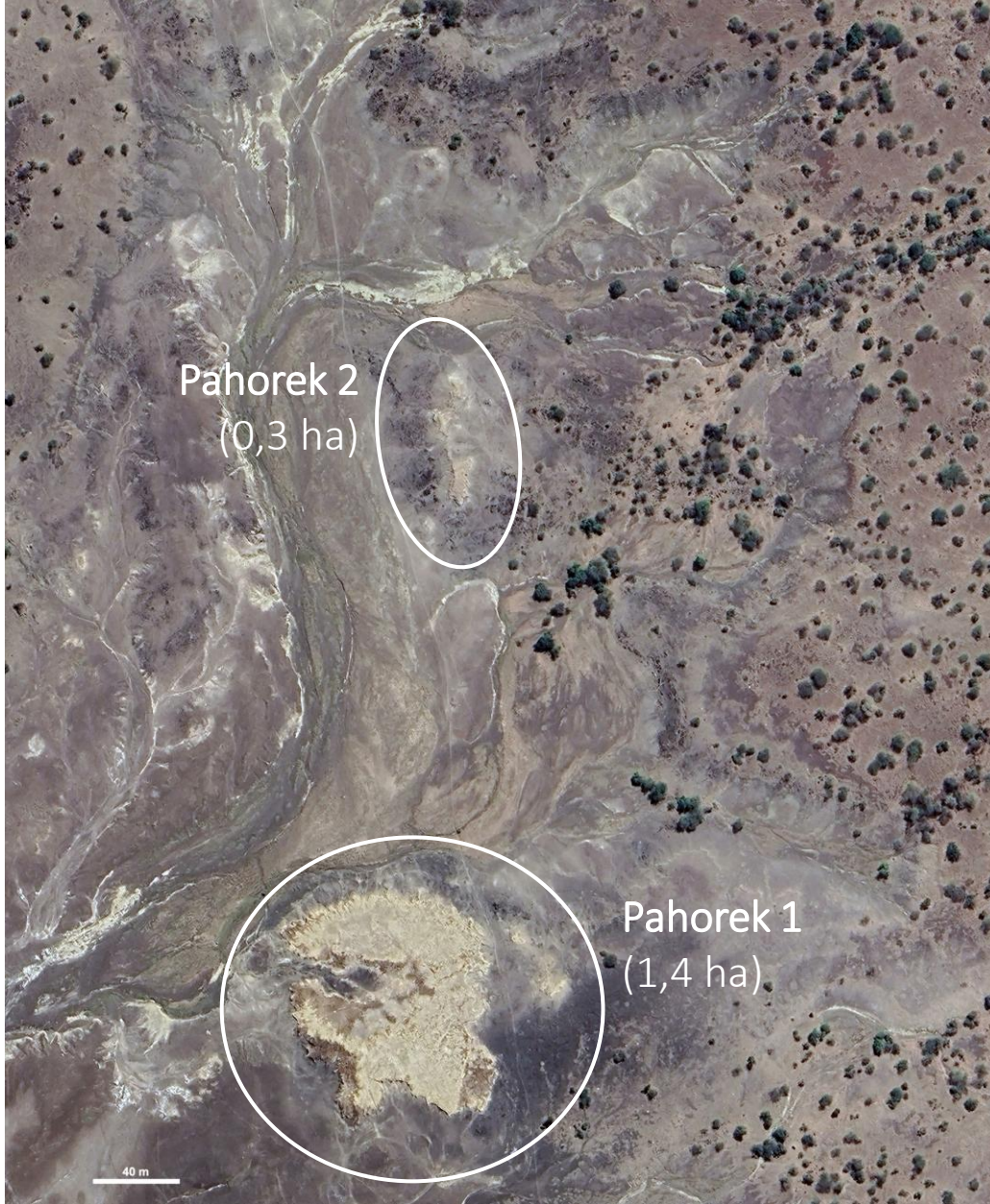
- Nálezy z předchozího výzkumu v Olkeně jsem prostudovala v Národním muzeu Keni v Nairobi.
- Mé studium odhalilo přítomnost komplexních technologických postupů značících masový charakter výroby; tyto postupy nebyly autory předchozího výzkumu reflektovány.
- Jde o zřejmou snahu maximalizovat reciproční sítě kodifikované směnou těchto šperků.
- Bohužel, nálezy v muzeu byly promíchány a nelze z nich rekonstruovat organizaci produkce.

OLKENA

- Dva nízké pahorky o celkové rozloze 1,7 ha
- Dobré zachování části lokality umožňuje poprvé prozkoumat prostorové aspekty zdejší produkce.
- K výzkumu jsem získala dočasný výhradní přístup od hlavní památkové instituce v Keni (Národního muzea).

Erozi odhalený povrch lokality s doklady výroby šperků z pštrosích vajec a dalších aktivit

Jezerní sedimenty (tzv. High Magadi Beds), které na počátku holocénu lokalitu překryly a konzervovaly

CÍLE, OTÁZKY, ŘEŠENÍ

Lokalitu prozkoumáme a zachytíme její mizející svědectví – lokalita postupně degraduje pokračující erozí a v důsledku pohybů stád místních Masajů

ZAJÍMÁ/ZAÍMAJÍ NÁS

prostorová distribuce produkce

výrobní řetězce a produkční strategie, spektrum výrobků a produkční efektivita

sídlištní kontext a účel produkce

klimatický a environmentální kontext produkce

chronologie

PROVEDEME

V TERÉNU (4 týdny, léto 2027)

V NAIROBI (2 týdny, léto 2027)

plošný výzkum lokality

analýza technologických a morfometrických charakteristik zdejší výroby

experimenty s technologií vrtání

analýza místní kamenné industrie

traseologie finálních výrobků

analýza zvířecích kostí

geologický a paleoekologický průzkum

zajištění 10 radiouhlíkových dat

TÝM

Lenka Varadzinová

Český egyptologický ústav FF UK
specialistka na ozdoby z pštrosích vajec,
vedoucí expedice

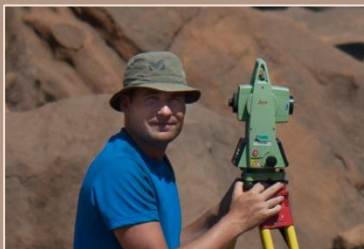

Ladislav Varadzin

Archeologický ústav AV ČR, Praha
archeolog, vedoucí terénních prací

Jan Pacina

Fakulta životního prostředí UJEP, Ústí nad Labem
geodet, geoinformatik, GIS specialista

Jan Hošek ml.

Česká geologická služba
kvartérní geolog

Emmanuel Ndiema

Earth Sciences Department, National Museums of Kenya
hlavní partner, zaštitění výzkumu, archeolog

John Munyiri

Archaeology Section, Earth Sciences Department, National Museums of Kenya
archeolog, účastník výzkumu v Olkeně v r. 2007

Mica B. Jones

School of Archaeology, University of Oxford
archeozoolog, specialista na africkou faunu

James Munene

National Museums of Kenya
archeolog, specialista na kamennou industrii

Jan Hošek st.

režisér, scénárista

Jiří Petr

režisér, kameraman a producent

VĚDECKÝ PŘÍNOS EXPEDICE

- 1 Poznáme nejstarší známou masovou, komplexně organizovanou produkci šperků z pštrosích vajec, která vyznačuje dosud neprobádaný milník v evoluci pravěkých sociálních sítí.
- 2 Vrhne nové světlo na sociální strategie během kritického mladšího dryasu, z něhož se ve východní Africe zachovalo jen minimum archeologických stop.
- 3 Zachráníme unikátní, ale ohrožené archeologické datasety pro budoucí výzkum.
- 4 Česká věda se poprvé přímo zúčastní výzkumu počátků moderního lidského chování.

EXPEDICE NEURON

Za počátky lidské modernity do východní Afriky